

NEMIS TILIDA LUG‘AT BOYLIGINI OSHIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI

Xusinova Laylo Nazarboy qizi

O‘zDJTU nemis tili amaliy fanlar kafedrasi o‘qituvchisi

Ma‘murov Rustambek

O‘zDJTU nemis tili amaliy fanlar kafedrasi 1 kurs talabasi

Bugungi globallashuv sharoitida xorijiy tillarni mukammal o‘rganish har bir mutaxassis uchun muhim kompetensiyalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, nemis tili ilm-fan, texnika, iqtisodiyot va xalqaro hamkorlik sohalarida keng qo‘llaniladigan tillardan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Nemis tilini muvaffaqiyatli o‘zlashtirishda grammatik bilimlar bilan bir qatorda boy lug‘at zaxirasiga ega bo‘lish ham hal qiluvchi omillardan hisoblanadi. Lug‘at boyligi o‘quvchining tinglab tushunishi, o‘qishi, yozishi va og‘zaki muloqot qilish qobiliyatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Yetarli leksik zaxiraga ega bo‘lmagan o‘quvchi grammatik qoidalarni yaxshi bilgan taqdirda ham fikrini erkin ifodalay olmaydi. Shu sababli zamonaviy metodika lug‘atni alohida yodlashdan ko‘ra uni muloqot jarayonida, real hayotiy vaziyatlar asosida va raqamli vositalardan foydalangan holda o‘rgatishga katta e’tibor qaratmoqda.

So‘nggi yillarda ta’lim tizimiga raqamli texnologiyalar, mobil ilovalar va sun’iy intellekt vositalarining kirib kelishi nemis tilida lug‘at o‘rgatish metodikasini yangi bosqichga olib chiqdi. Endilikda o‘quvchilar yangi so‘zlarni nafaqat darslik orqali, balki multimedia materiallari, elektron lug‘atlar, interfaol platformalar, virtual mashqlar va sun’iy intellekt yordamida ham samarali o‘zlashtirish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda.

Nemis tilida lug‘at boyligining ahamiyati

Leksik kompetensiya chet tilini o‘zlashtirishning eng muhim tarkibiy qismlaridan biridir. Nemis tilida samarali muloqot qilish uchun nafaqat grammatik

qoidalarni, balki turli mavzularga oid yetarli miqdordagi soʻz va iboralarni bilish zarur. Lugʻat boyligi oʻquvchining tinglab tushunish, oʻqish, yozish va gapirish koʻnikmalarini bir vaqtda rivojlantiradi.

Nemis tilida koʻplab qoʻshma soʻzlar (Komposita), koʻp maʼnoli birliklar hamda turgʻun iboralar mavjud. Masalan, Umweltschutz, Krankenversicherung, Arbeitsmarkt kabi soʻzlarni oʻzlashtirish oʻquvchidan ularning tuzilishi va maʼnosini tahlil qilishni talab etadi. Shu sababli lugʻatni faqat yodlash emas, balki uni mazmunli kontekstda oʻrganish samaraliroq hisoblanadi.

- Lugʻat boyligi keng boʻlgan talaba:
- Matnlarni tezroq tushunadi;
- Oʻz fikrini erkin ifodalay oladi;
- Yozma ishlarda kamroq xatoga yoʻl qoʻyadi;
- Tinglab tushunish koʻnikmasini tezroq rivojlantiradi;

Xalqaro til sertifikatlari (A1–C2) imtihonlarida yuqori natijalarga erishadi.

Lugʻatni oʻqitishning zamonaviy metodlari

Kommunikativ yondashuv

Bugungi kunda kommunikativ metod eng samarali usullardan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuvda yangi soʻzlar alohida emas, balki dialoglar, matnlar va hayotiy vaziyatlar orqali oʻrgatiladi.

Masalan, “Einkaufen” mavzusida oʻquvchilar xaridor va sotuvchi rollarini ijro etish orqali bezahlen, kaufen, verkaufen, billig, teuer, Rabatt kabi soʻzlarni tabiiy ravishda oʻzlashtiradilar.

Kontekst asosida oʻrganish

Yangi soʻzlarni gap yoki matn ichida oʻrganish ularni uzoq muddatli xotirada saqlash imkonini beradi. Masalan, fahren feʼli transport vositalari bilan, fliegen samolyot bilan, reisen esa sayohat mavzusi bilan bogʻlangan holda berilganda oʻquvchilar maʼnolarni oson farqlaydilar.

Tematik lugʻat usuli

Soʻzlarni mavzular boʻyicha guruhlash samarali natija beradi. Masalan:

- Familie
- Schule
- Gesundheit
- Reisen
- Umwelt
- Technik
- Kultur

Har bir mavzu doirasida 20–30 ta asosiy birlik muntazam takrorlanadi va mashqlar orqali mustahkamlanadi.

Interfaol metodlardan foydalanish

Interfaol metodlar o'quvchini darsning faol ishtirokchisiga aylantiradi.

Eng samarali metodlar:

Aqliy hujum (Brainstorming). O'qituvchi bitta kalit so'zni beradi va talabalar shu mavzuga oid barcha nemischa so'zlarni aytadilar.

Klaster metodi. Markazga bitta tushuncha yozilib, unga bog'liq yangi birliklar tarmoqlanadi.

Insert metodi. O'quvchilar matndan yangi va tanish so'zlarni ajratib chiqadilar.

BBB (Bilaman – Bilishni xohlayman – Bildim). Ushbu metod yangi lug'atni tizimli o'zlashtirishga yordam beradi.

O'yin texnologiyalarining ahamiyati

Psixologik tadqiqotlar o'yin orqali o'rganilgan ma'lumot uzoqroq esda qolishini ko'rsatadi.

Nemis tili darslarida quyidagi o'yinlardan foydalanish mumkin:

- So'z zanjiri;
- Kim tez topadi?;
- Pantomima;
- Krossvord;
- Domino;

- Bingo;
- Rolli o'yinlar;

Viktorinalar.

Masalan, "Hayvonlar" mavzusida bir talaba hayvon nomini harakat bilan ifodalaydi, qolganlari esa nemis tilida topadilar. Bu usul eslab qolishni sezilarli darajada kuchaytiradi.

Raqamli texnologiyalar yordamida lug'atni rivojlantirish

Raqamli ta'lim vositalari nemis tilini o'rganishni yanada qiziqarli qiladi.

- Quyidagi imkoniyatlardan foydalanish tavsiya etiladi:
- Elektron lug'atlar;
- Multimedia taqdimotlari;
- Videodarslar;
- Audio materiallar;
- Onlayn testlar;
- Virtual sinflar;

Interfaol mashqlar.

Audio va video materiallar orqali so'zning talaffuzi, qo'llanishi va ma'nosi bir vaqtning o'zida o'zlashtiriladi. Bu esa o'quvchilarning eshitish va talaffuz ko'nikmalarini ham rivojlantiradi.

Sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish

So'nggi yillarda sun'iy intellekt asosidagi platformalar lug'at o'rganishda katta yordam bermoqda.

- Ular quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:
- Individual mashqlar;
- Xatolarni avtomatik tahlil qilish;
- Yangi so'zlar bo'yicha testlar;
- Dialog yaratish;
- Matn yozishni tekshirish;

Talaffuzni baholash.

Bunday vositalar har bir o'quvchining bilim darajasiga mos topshiriqlarni taklif qiladi va o'zlashtirish jarayonini tezlashtiradi.

Mustaqil ta'limning o'rni

Lug'at boyligini oshirish faqat auditoriya mashg'ulotlari bilan cheklanmaydi. Talabaning muntazam mustaqil ishlashi ham muhim ahamiyatga ega.

- Samarali usullar:
- Har kuni 10–15 ta yangi so'zni o'rganish;
- Nemis tilidagi maqolalarni mutolaa qilish;
- Podkast va audiokitoblarni tinglash;
- Filmlarni nemis tilida subtitrl bilan tomosha qilish;
- Kundalikni nemis tilida yozish;
- Yangi so'zlardan gap tuzish;

Haftalik takrorlash rejasini tuzish.

Muntazam takrorlash orqali yangi birliklar faol lug'at tarkibiga o'tadi va amaliy nutqda qo'llanila boshlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jalolov J. J. Chet til o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2012.
2. Passov E. I. Kommunikativ metod obucheniya inostrannym yazykam. – Moskva: Prosveshcheniye, 2010.
3. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. – Pearson Education, 2015.
4. Nation I. S. P. Learning Vocabulary in Another Language. – Cambridge University Press, 2013.
5. Schmitt N. Vocabulary in Language Teaching. – Cambridge University Press, 2010.
6. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge University Press, 2014.

7. CEFR – Common European Framework of Reference for Languages. – Council of Europe, 2020.
8. Neuner G., Hunfeld H. Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts. – Berlin: Langenscheidt, 2011.
9. Bimmel P., Rampillon U. Lernerautonomie und Lernstrategien. – München: Langenscheidt, 2012.